

ԼԵԶՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԱՎՈՐ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

2020 թվականին է լույս տեսել Աշոտ Գալստյանի «Արեւելահայ գեղարվեստական վավերագրության լեզուն» (XIX դ. 60-ական — XXI դ. 10-ական թթ.) աշխատությունը: Հետազոտության վերնագիրը ճշտորեն նշում է նրա բովանդակության ողջ տարողությունը, որը եւ բերում է նորություն հայ արդի լեզվաբանության մեջ, քանզի նման հայեցակետով աշխատություն մեզանում գրվել է առաջին անգամ:

Տեղին է հիշել միջազգային հռչակի տեր բյուզանդագետ, հայագետ, լեզվաբան, գրականագետ Նիկողայոս Ադոնցի մի դիտարկումը, որը լեզվաբանական բացառիկ արժեք ունի. «Չկարծեք, թե գյուտերը միայն քիմիական կամ մեքենագիտական աշխարհի մեջ են տեղի ունենում: Մեծագույն գյուտն է, եւ հանճարեղ մտքի գյուտը, երբ մի բանասեր հաշողեցնում է մի բառի վրա հիմնված ժողովրդի քաղաքակրթության անցյալ մեկ շրջան վերականգնել կամ ցեղաբանական կազմությունը ճշտել եւ կամ մի դեպք իր ժամանակաշրջանի մեջ տեղավորել»¹:

Աշոտ Գալստյանը կատարել է հսկայածավալ աշխատանք՝ ջանադիր ի մի հավաքելով հայ գրականության ընթացքի մեջ հայոց լեզվի հարյուր հիսուն տարվա փոփոխություններն ու օրինաչափությունները, որոնք տեղի են ունեցել վավերագրական գեղարվեստական գրականության մեջ:

Ամեն ազգի լեզու նրա զարգացածության աստիճանը որոշող ցուցիչ է, իսկ լեզուն կենդանի ու շարունակ աճող ու փոփոխությունների ենթարկվող հզոր երեւույթ է: Լեզուն փոփոխությունների են ենթարկում հանճարեղ գիտնականները, գրողները, քաղաքագետները: Լեզուն ամեն մի դարի որոշակի ժամանակահատվածում հստակ ներկայացնում է տվյալ ազգի հոգեւոր ու մտավոր կարողությունները: Լեզվի շինարարներն առաջին հերթին նշանավոր գրողներն են, եւ դա հավաստող բազում փաստեր կան:

¹ Մ. Իսկան, Երեք մեծ հայեր, Բեյրութ, 1952, էջ 12:

Վահան Տերյանն իր դարակազմիկ «Հայ գրականության գալիք օրը» հոդվածում հատուկ քննարկման հարց է դարձրել հայոց լեզվի եւ ընդհանրապես լեզվի դերը որեւէ ազգի գրականության առաջընթացի համար: Նա հիացմունքով է վկայակոչում միջազգային ճանաչում ունեցող բանագետ ու բանասեր Մաքս Մյուլլերի ասույթը լեզվի մասին. «Եթե դա (լեզուն) մարդկային ստեղծագործության արդյունք է, ապա նա բարձրացնում է ու հասցնում մարդուն աստվածային աստիճանի, եթե Աստծու պարգեւն է՝ ապա դա նրա ամենամեծ ու ամենաթանկագին պարգեւն է...»²:

Նշանավոր երկու գիտնականների՝ Ն. Ադոնցի եւ Մ. Մյուլլերի լեզվի՝ մասին ասույթները հաստատում են, թե ինչ շնորհակալ գործ է կատարել լեզվաբան Ա. Գալստյանը, որը ճշտորեն ներկայացրել է հայ գեղարվեստական վավերագրության մի երկարաժամկետ հատվածի առաջընթացի պատկերը՝ իր ողջ օրինաչափություններով ու լեզվական հարստացման պատմությամբ:

Գալստյանի գիրքը կարդացվում է հետաքրքրությամբ, որովհետեւ քննվող նյութերի լեզվական իրողություններում գտնված են ամենակարեւորն ու տպավորիչը:

Ճշգրտորեն է ընտրված հետազոտության թեմայի ժամանակահատվածը: Խ. Աբովյանի «Վերջ Հայաստանի» վեպի շրջադարձային երեւույթից հետո հայոց լեզուն՝ աշխարհաբարը, սկսում է իր հղկման ու կատարելագործման ուղին: Գալստյանն իր գրքում, այդ ճանապարհի հանգուցային կետերը մեկնաբանելով, այն հասցնում է մինչեւ մեր օրերը:

Միանգամայն տեղին հղում է կատարված Մխիթարյան հայրերից ականավոր լեզվաբան Արսեն Այտնյանից. «Գրաբարը կա, այն ջնջել չի լինի. աշխարհաբարը ոչ միայն կա, այլեւ զարգացման ու կատարելագործման ընթացքի մեջ է եւ այդ ուղղությամբ մեծ ապագա ունի, գրաբարը պիտի մնա եւ ծառայի բանասիրական նպատակների համար, իսկ աշխարհաբարը կա եւ կմնա որպես կենդանի լեզու, նա ունի գործնական-կիրառական ֆունկցիա»³:

Գրախոսվող գիրքը «Ներածությունից» հետո ունի երեք ծավալուն գլուխ՝ իրենց ենթաբաժիններով, գիտական գրականության

² Վ. ՏԵՐՅԱՆ, Երկերի ժողովածու երեք հատորով, կազմեց եւ ծանոթագրեց Վ. Պարտիզունին, Երեւան, 1961, էջ 281–282:

³ Ա. ԳԱԼՍՏՅԱՆ, Արեւելահայ գեղարվեստական վավերագրության լեզուն, XIX դ. 60-ական – XXI դ. 10-ական թթ., Երեւան, 2020, էջ 41:

անպայմանորեն պատշաճող՝ օգտագործված գրականության եւ համառոտագրությունների ցանկեր: Հիանալի է համառոտագրությունների բաժինը, այն գիտական ժամանակակից պահանջ է, որի միջոցով համառոտ ձեւով ընթերցողը ծանոթանում է մեջբերվող հատվածի սկզբնաղբյուրներին: Սա խիստ շահեկան է այն առումով, որ գիրքն անհրաժեշտաբար հարուստ է փաստական մեջբերումներով, որոնց հիմքերն ընթերցողը հեշտությամբ գտնում է համառոտագրություններում:

Հարուստ է նաեւ օգտագործված բառարանների ցանկը, բացի հայերեն բառարաններից՝ տեղ են գտել նաեւ ռուսերեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն բառարաններ:

Հետազոտողն օտար բառեր գործածելիս դրանց կողքին անհրաժեշտաբար դրել է ժամանակակից հայերենի համարժեքները: Չնայած գիրքը նվիրված է վերջին 150-ամյա վավերագրական հայ գեղարվեստական գրականության լեզվական օրինաչափություններին՝ այն միաժամանակ խիստ տպավորիչ ձեւով մեզ ներկայացնում է, թե զարգացման ինչ ճանապարհ է անցել աշխարհաբարը խաչատուր Աբովյանից հետո, եւ ինչպիսին է այն մեր օրերում:

Շատ կարեւոր է, որ գրքում անդրադարձ կա նաեւ նույն ժամանակահատվածի բանավոր հայերենի զարգացմանը:

Հայ նոր լեզվի հղկողներից մեկն էր նաեւ Ռափայել Պատկանյանը, որի դերը այս գրքում գնահատված է: Նա կրթվել է Մոսկվայի աշխարհահռչակ Լազարյան ճեմարանում, որտեղ հայերենի դասախոսը եղել է միայն գրաբարով գրող համբավավոր հայագետ Մկրտիչ էմինը: Վերջինս գիտեր, որ ապագան աշխարհաբարինն է եւ փորձում էր իր հոգատար հետեւողականությամբ նոր լեզվին տալ պատշաճ կերպարանք ու շքեղություն: Այդ մասին վկայում է Ռափայել Պատկանյանն իր հուշերում⁴:

Լեզվաբանական նման աշխատանքը բնականաբար հենվել է գեղարվեստական գրականության այն տեսակների վրա, որոնք խիստ անհատական գրականություն են՝ հնագույն հիշատակարաններ, ինքնակենսագրություն, օրագրություն, ուղեգրություն, էսսե-ակնարկ:

Տիրապետելով գրաբարին՝ Գալստյանն անդրադարձ ունի միջնադարյան հիշատակարաններին, որոնցում, անգամ զուտ կրոնական

⁴ Տե՛ս Ռ. ՊԱՏԿԱՆՅԱՆ, Երկեր, Երեւան, 1980, էջ 610–611:

գրչագրերում, պատմվում էին ամենատարբեր հրաշագործություններ, սակայն հիշատակարաններն ամենավավերական ու իրական կյանքին աղերսվող հատվածներն էին:

Բնականաբար Գալստյանն անդրադարձ ունի այն լեզվաբանների ու գրականագետների վերլուծական, մեկնողական նյութերին, որոնք աղերս ունեն իր կողմից լեզվաբանական նոր քննության ենթարկվող գործերին: Նա նույնիսկ տարանջատում է, թե տարբեր հուշագիրներ, որոնց գրվածքները տպագրվել են տարբեր պարբերականներում, նայած նյութի բովանդակությանը, օգտագործել են տարբեր բառապաշար: «Էջմիածին» հանդեսում հուշագրական նյութերը, որոնք ներկայացնում են վանքի ու վանական միաբանության անդամների կյանքը, ունեն առանձնահատուկ բառապաշար⁵:

Նույնիսկ օտար երկրների հայկական դպրոցներում սովորող աշակերտներն ու ուսանողներն են նպաստել արեւելահայ աշխարհաբարի բարեփոխմանը. «Ներսիսյան դպրոցը արեւելահայ գրական լեզվի առաջին ջերմանոցն ու սերմնացանն էր»⁶:

Իսկ Լազարյան ճեմարանի մասին Հրաչյա Աճառյանը գրում է. «Ամեն կողմից հավաքված հայ աշակերտները ստեղծեցին մի ուրիշ գրական լեզու, որի հիմքը Երեւանի բարբառն էր: «Նրանք... կոկում էին իրենց լեզուն..., եւ կամաց-կամաց այդ կոկած լեզուն դառնում էր խոսակցական ընդհանուր լեզու նույն դպրոցի սաների համար»⁷:

Առաջին ուղեգրական աշխատություններից, որոնց հանգամանալի անդրադարձ կա գրքում, XVII դ. I կեսի հոգեւոր գործիչ Սիմեոն Լեհացու «Ուղեգրությունն» է եւ Մեսրոպ Թաղիադյանի «Ճանապարհորդութիւն... ի Հայս» աշխատությունը⁸: Իրոք, հանրագիտարանային արժեք ունեցող այս երկը, ուր նկարագրված են Հայաստանի տարբեր բնակավայրերը, ունի ճանաչողական մեծ արժեք: Նրանում Օշական եւ Կարբի գյուղերի բնակիչների անուրախ կյանքը պատկերված է հետեւյալ չափածո տողերում.

Օշականայ մարդիկ,

Անունս է Վարդիկ,

⁵ Տե՛ս Ա. ԳԱԼՍՏՅԱՆ, նշ. աշխ., էջ 23–24:

⁶ Նույն տեղում, էջ 36:

⁷ Նույն տեղում, էջ 36–37:

⁸ Ճանապարհորդութիւն Մեսրոպբայ Դ. Թաղիադեանց Սարկաւագի սրբոյ էջմիածնի ի Հայս (տե՛ս ՄԵՍՐՈՊ ԹԱԳԻԱԳՅԱՆ, Ուղեգրություններ, հոգվածներ, նամակներ, վավերագրեր, Երեւան, 1975, էջ 25–199):

Ինձ տեսե՛ք,
Ձեզ լացե՛ք,
Ուր ուր կե՛՛ք՝ ամուր կացե՛ք⁹:

Ուշագրավ է Գալստյանի գրքի «Գրական եւ գեղարվեստական լեզու: Լեզվական անհատականության հարցը» ենթագլուխը, որում անդրադարձ կա լեզվաբաններ Յու. Ավետիսյանի, Գ. Սեւակի, Գ. Զահուկյանի, Էդ. Աղայանի, Ս. Մելքոնյանի, Պ. Պողոսյանի, Հ. Հարությունյանի, Վ. Առաքելյանի եւ այլոց այն աշխատություններին, որոնք առնչվում են առաջադիր խնդրի լուծման հետ:

«Գեղարվեստական վավերագրության հոգեբանական հիմքերը՝ որպես բնագրի լեզվի կառուցվածքը պայմանավորող գործոններ» բաժնում հետազոտողը շատ տեղին է մեջբերում կատարել ակադեմիկոս Ռուբեն Զարյանի սքանչելի «Հուշապատում» գրքի երկրորդ հատորից. «Ասում են՝ ամեն ինչ ասողից աղքատ մարդ չկա: Որ այդպես է, ուրեմն թող ամեն ինչ թղթին չհանձնվի. մի քանի դրվագ էլ որ հիշելիս միշտ հպարտություն եմ ապրել, թող անհայտ մնան, մնան որպես նվիրական հիշատակներ միայն ինձ համար»¹⁰:

Հոգեբանական խոստուն հղումներ կան նաեւ Խորհրդային Միության կրկնակի հերոս, հերոսական Արցախի քաջահմուտ զորավար, Սարդարապատի հերոսամարտի մասնակից Հովհաննես Բաղրամյանի ստվարածավալ հուշապատումից¹¹:

Գրքում մեծ տեղ է տրված Վահրամ Փափազյանի «Հետադարձ հայացք» եւ Սիլվա Կապուտիկյանի «Քարավանները դեռ քայլում են» գրքերի լեզվական օրինաչափություններին ու բովանդակային եւ բառական նորարարություններին:

Փափազյանն իր հուշերում դիմում է մի մեթոդի, որն արդեն կիրառել էր խաչատուր Աբովյանը «Վերք Հայաստանի» վեպում: Աշխարհահռչակ ու մեծ բազմագիտակության տեր դերասանն իր հուշերում գործող անձ է դարձնում նաեւ ընթերցողին. «Տեսնում եմ՝ ծիծաղում ես, ընթերցող, եւ ենթադրում ես, թե արգավանդ մրգաստանում երկար տարիներ թափառելուց հետո՝ իրիկնամութի ժամին, ժուժկալության վարդապետ եմ դառել քո գլխին, բայց հավատա՛, իմ հարազատ, որ կյանքի բուրումնավետ

⁹ Ա. ԳԱԼՍՅԱՆ, նշ. աշխ., էջ 43–44:

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 58–59:

¹¹ Տես նույն տեղում, էջ 58:

ծաղկաստաններում մոլորվելիս նույնն եմ մտածել, ինչ հիմա, երբ խոսում եմ քեզ հետ այս տողերով»¹²:

Գրքում հոգեբանական լեզվական դրսևորումներ կան Հովհ. Թումանյանի, Ավ. Իսահակյանի, Ս. Արզումանյանի հուշապատումներից: Հուշագրության գայթակղիչ ուղու վերաբերյալ դիպուկ նկատում ունի Վարպետը. «Հուշեր գրելը մի սայթաքուն ուղի է, որ սկսվում է համեստությամբ ու վերջանում ինքնագովությանմբ»¹³:

Գալստյանը քննում է նաեւ վավերագրության ձայնային-կառուցվածքային բաղադրիչները: Գեղարվեստական վավերագրության էական առանձնահատկություններից են խոսքային կաղապարները եւ յուրահատուկ կառույցները. «Հուշագրության ստվար մասի սկզբում առկա են «առաջին (վերջին) անգամ տեսա..., լսեցի... կամ հանդիպել եմ, ծանոթացա, ծանոթացել էի, ծանոթությունն սկսվեց... կամ տեղի ունեցավ», հանդիպեցի կամ հանդիպեցինք... արտահայտությունները»¹⁴:

Ճշգրտորեն դիտարկվում են կառուցվածքային մաս կազմող միջանկյալ արտահայտությունները:

Գալստյանը նուրբ ընկալմամբ նշում է, թե արեւելահայերենով գրված հուշապատումներում առատորեն առկա են հայ ազգային մշակույթին բնորոշ «կարոտ» բառի բացառիկ գործածություններ. «կարոտ» բառի գործածության հայեցակարգը հատուկ է հայի ազգային նկարագրին, որը հաճախ երեւում է գեղարվեստական վավերագրության խոսքային հաղորդակցության մեջ¹⁵:

Քննության առարկա է դարձել վավերագրության ոճական կառույցների բաղադրիչների համակարգը, որի մեջ մտնում են պատմողական ոճը, նկարագրական խոսքը, դիմանկարի կերտումը, ինչպես նաեւ բնանկարի գեղարվեստական վավերագրությունը:

Վավերագրական գեղարվեստն անպայմանորեն միահյուսված արվեստի դրսևորում է. այդ իսկ պատճառով այնտեղ առկա են դրամատիկ սեռին հատուկ երկխոսությունները, որոնք, ըստ Գալստյանի, պայմանականորեն կարելի է բաժանել երեք խմբի.

ա) գեղարվեստական-վավերագրական բնագրերի՝ իբրեւ երկխոսության տարատեսակի դրսևորումներ,

¹² Նույն տեղում, էջ 62:

¹³ Նույն տեղում, էջ 64:

¹⁴ Նույն տեղում, էջ 78:

¹⁵ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 86:

բ) գեղարվեստական վավերագրության բնագրերի երկխոսության կազմիչ նախադասությունների տարբեր զուգորդումներ,

գ) երկխոսություններով կառուցված գեղարվեստական-վավերագրական տեքստի լեզվական (արտահայտչական) հիմքեր¹⁶:

Այս օրինաչափությունները հաստատվում են խոսուն եւ փաստացի օրինակներով:

Ա. Գալստյանի գրքի երրորդ գլուխը խորագրված է «Գեղարվեստավավերագրական երկերի բնութագրական բառաշերտերը»: Այդ հատվածում տեսնում ենք XIX դ. վավերագրության մեջ գրաբարյան բառերի առատություն, որոնք բացակայում են XX դ. երկրորդ կեսին եւ XXI դ. առաջին տասնամյակում: Գրաբարյան բառեր են առկա Բաֆֆու «Ճանապարհորդություն Պարսկաստանի» եւ Պ. Պոռշյանի «Հուշիկներ» գործերում: Ինչպես իր մյուս երկերում, այնպես էլ այս ուղեգրության մեջ, Բաֆֆին՝ որպես ընտանի բառեր, իր գրելաոճում օգտագործել է գրաբարյան ձևերը՝ հատկապես «իր»-ի, «իրենց»-ի փոխարեն գրելով «յուր», «յուրյանց»: Նույն ձևով Պ. Պոռշյանի ստեղծագործություններում կարդում ենք սորա, դորա, նորա, հոգաբարձուի, իշխանունիի, ծերունիի, երեխայի, ֆահանայի, ծառայի, տղայի: Գալստյանը բերում է նման բազմաթիվ օրինակներ:

Բացի գրաբարյան ձևերից՝ XIX դ. հեղինակները հուշագրություններում հաճախ են գործածում բարբառային բառեր: Օրինակ՝ Ղ. Աղայանը «Իմ կյանքի գլխավոր դեպքերը» գրքում գործածել է ճղպրե-ընկուզենի, դիփ-բոլորը, դսմաբ-բախտ, դելը տալ — տաքության մեջ զառանցել եւ այլն: Բաֆֆու ուղեգրություններում էլ կան բազմաթիվ բարբառային բառեր՝ կուշտ-մոտ, կից, պտռել-փնտրել, ածել-լցնել, ռելս — մարդու բերան (անարգական իմաստով), դաբա — երկար զգեստ, ֆաֆու — գլխի գագաթի մագերը, մասլահաբ-խոսակցություն, մզախ-նիզակ եւ այլն: Նվարդ Թումանյանն էլ իր հայրիկի դիմանկարը կերտելիս օգտագործել է Լոռու խոսվածքին բնորոշ բառեր՝ հեռ-հայր, նան-մայր, հոֆիր-հորաքույր, գրից-գրույց, դամբիլ-սալոր, կակալ-ընկույզ, շվաֆ-ստվեր, էսոր-այսօր, դնջանալ-հանգստանալ, շղահաբել-թափահարել, էդ-այդ, էն-այն, էնֆան-այնքան եւ այլն:

¹⁶ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 118:

Հուշագրություններում տեղ են գտել նաեւ արեւմտահայերեն բառեր՝ աս—սա, ասիկա—սա, ան—նա, ինձմե—ինձնից, ադուր—դրա, ասդին—անդին — այստեղ—այնտեղ եւ այլն:

Գալստյանը փաստում է, որ հուշագրություններում ի հայտ են գալիս նաեւ հայերենի նորաբանություններ: Մարգո Ղուկասյանի՝ 1915-ի Հայոց Մեծ ցեղասպանությանը նվիրված փաստագրության մեջ տաղանդավոր հրապարակախոսը գործածել է տեղին ստեղծված զավակաթափ եւ մարդաթափ արտահայտությունները: Դրանք այսօր էլ կարող ենք կիրառել 2020-ի սեպտեմբերի 27-ի Թուրքիայի ու Ադրբեջանի՝ Արցախի դեմ սանձազերծած պատերազմը բնորոշելու համար, որի նպատակն էր Արցախը հայերից մարդաթափ ու զավակաթափ անելը:

Վավերագրություններում Գալստյանն առանձնացնում է օտար լեզուներից կատարված փոխառությունները: Դրանցից մեկը ֆալախա-ն է՝ Թուրքերեն falaka: Տանջանքի այս գործիքը եղել է հայկական դպրոցներում, ու այն աշակերտների սարսափն էր: Ասատուր Մնացականյանը ութերորդ դասարանի համար կազմած իր օրինակելի քրեստոմատիայում հայկական գրչագրերից դուրս է բերել «Ֆալախայ» զվարճալի, բայց եւ տխուր ոտանավորը, որում ներկայացվում է ֆալախայով աշակերտի ոտքերին հարվածելու արատավոր երեւույթը.

Արդ ասացի վարդապետին, վարդապետին,
Չեմ դիմանայ քո փայտին,
Դաստա կապած ջրպոտին,
Վա՛յ ինձի¹⁷:

Թուրքերեն բառեր են վավերագրություններում տեղ գտած ֆինջան—գավաթ, մաֆրալ — ճանապարհի մեծ պարկ՝ անկողինը տեղափոխելու համար, փիլավ—փլավ, ֆեշա—թաղիք, էֆենդի—պարոն, ղանջըղ — անզգամ կին եւ այլն:

Հատկապես Րաֆֆու ուղեգրություններում շատ են պարսկերեն բառերը, որոնց մի մասն անցել է այդ լեզվին արաբերենից, երբ VII դ. սկզբում պարսիկները բռնությամբ դարձան մահմեդականներ, նոր կրոնի հետ յուրացրին նաեւ նոր բառեր՝ մեյդան—հրապարակ,

¹⁷ «Հայ գրականության քրեստոմատիա», միջնակարգ դպրոցի 8-րդ դասարանի համար, կազմեց Ա. Մնացականյանը, Երեւան, 1970, էջ 204:

մինարե — մզկիթի մոտի աշտարակ, դելլան — նարգիլե, մեշլիս — հանդես, հավաքույթ, դովլաթ—հարստություն եւ այլն:

Վավերագրական երկերում առկա են վրացական փոխառություններ՝ կանդելակի —ավագ քահանա, բատոնո—պարոն:

Ղ. Աղայանի հուշագրության մեջ մեծ թիվ են կազմում ռուսերեն բառերը՝ դվոռ, բորշ, կաշա, մագազին, բակալ, օֆիցեր, սանկա, վեդրո եւ այլն: Գալստյանը ներկայացնում է իր հայտնաբերած անգլիաբանությունները, իտալաբանությունները, գաղիաբանությունները, գերմանաբանությունները.

ա) անգլիաբանություններ՝ կոտեջ, ինտելիգենտ, ջեմտլմեն,

բ) իտալաբանություններ՝ մաֆիա, բոավո, ռոտոնդո, կարետ, ֆիասկո եւ այլն,

գ) գաղիաբանություններ՝ ֆոնդ, դիկտատոր, պեդանտ, լիկյոր, ֆասոն, օթեյ, կավալեր, բենեֆիս, ֆրակ, կրուշոն, տրիումֆ եւ այլն,

դ) գերմանաբանություններ՝ շլապա, գաստրոլ:

Գալստյանը մատնացույց է անում նույն դարձվածքների կրկնությունները տարբեր հուշապատումներում՝ աստղը թեփվել, առնեմ արես փախչեմ, խնձոր գցելու տեղ չկա, սիրտը կտրել, սիրտ տալ, սիրտը փառավորվել, սրտին մոտ ընդունել, սիրտ անել, սիրտը կաշել եւ այլն:

Նույն կերպ բազում են գլուխ բաղադրիչով դարձվածքային միավորները՝ գլուխ դնել, գլխի ընկնել, գլուխ հանել, առյուծը գլխին խփել, գլխի վրա նստեցնել, գլխի տակ փափուկ բարձ դնել եւ այլն:

Աշոտ Գալստյանի «Արեւելահայ գեղարվեստական վավերագրության լեզուն» գիրքն ապացուցում է, թե որքան կապված են միմյանց լեզվաբանությունն ու գրականագիտությունը, եւ որքան կարեւոր է լեզվաբանի համար գրականության քաջիմացությունը, իսկ գրականագետին անհրաժեշտ է լեզվական իրողությունների վերաբերյալ ունենալ ճշգրիտ գիտելիքներ: Պատահական չէ, որ XX դ. երկրորդ կեսի ֆրանսիացի լավագույն լեզվաբաններից մեկի՝ Մորիս Գրեւիսի «Լավագույն գործածություն» (La bon usage) ժամանակակից ֆրանսերենի օրինաչափությունները ներկայացնող ստվար հատորը (1519 էջ) եղել է նշանավոր ֆրանսիացի գրողների սեղանի գիրքը: Ահա մի քանի վկայություններ՝

Անդրե Ժիդ. «Գրեւիսը պատասխանում է բոլոր տարակուսելի հարցերին: Նրա գիրքը մշտապես իմ աշխատասեղանի վրա է»:

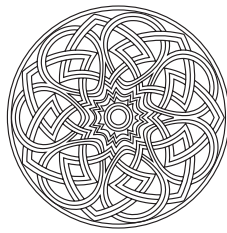
Էովսե Բազեն. «Եթե ուզում եք անսահման խորհուրդներ ստանալ, դիմեք Գրեւիսին»:

Անրի Թրուայա. «Երկար ժամանակից ի վեր Ձեր «Լավագույն գործածություն»-ը իմ ամենասիրելի եւ ամենից հաճախ խորհրդատու գիրքն է»¹⁸:

Աշոտ Գալստյանի գրախոսվող գիրքն էլ օգտակար է ոչ միայն լեզվաբաններին, այլեւ հայոց լեզվին, հայ գրականությանը նվիրված իսկական մտավորականներին:

ԱՆԼԻՏԱԿԱՆ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՊՄՀ

¹⁸ Տե՛ս M. GREVISSE, La bon usage, Duculot, 1980, կազմաշապիկի վրա: